

HAYVANLAR ALEMİNDEN HAVA TAHMİNLERİ

Gina MARANTO

Kentlerde yaşayanlar, günlük yaşamın telaşı içinde, örneğin kebec tavuklarının, dağ sıçanlarının, böcek yiyen bitkilerin davranışlarını; ya da hava değişikliklerini belirten diğer bitki ve hayvanları gözleme olanağından yoksundurlar. Böyleleri için hava tahminleri, yalnızca uzmanların tekelinde olan bir uğraştır. Oysa bazı hava tahmin uzmanlarına göre kentlerin yakınında; ya da kırsal alanlarda yaşayanlar, radyolarını dinleyecek yerde doğaya baksalar, oldukça gerçekçi hava tahminleri yapabilirler. Minnesota Üniversitesi Atmosfer Fizikçi Dalı uzmanlarından George Frier bu konuda: "Hemen herkes, geleneksel yöntemlerle hava tahminleri yapmanın doğru sonuç vermeyeceğine inanır, ama aslında gerçek hiç de böyle değildir" diyor.

Frier, binlerce yıldan beri çiftçilere, denizcilere, hava tahminlerinde yardımcı olan sayısız halk deyişi ve inanışlarının ardında gizli bilgileri araştıran bir-kaç meteoroloji uzmanından biridir. Frier'in dediğine göre, doğru hava tahminlerini sağlayan halk bilgilerinin temelinde, bazı bitkilerle çoğu hayvanların, havanın yoğunluğuna, sıcaklığına, basıncına ve nemine karşı olan aşırı duyarlılıkları bulunmaktadır.

Örneğin yaban kazları uçarlarken havanın yoğun olduğu yükseklikleri seçerler; çünkü düşük yoğunluklu havanın kaldırma gücü de azdır. Buna göre, basıncın yüksek olduğu açık havalı günlerde, kazlar için uygun katmanın çok yükseklerde olmasına karşın, alçak basınçlı hava kitlelerinin hareketleri sırasında, bu kuşların rahatça uçabilecekleri katman, yere çok daha yakındır. İşte "Uçan kazların sesleri yakından gelirse hava iyi; uzaktan gelirse hava kötü olacak demektir" anlamındaki halk deyişi bu olgudan kaynaklanmaktadır.

Martılar, kırlangıçlar ve ardıç kuşları da hava basıncına

Eğer yaban kazları yüksekten uçarlarsa, hava iyi olacak demektir.

duyarlıdır ve fırtınalı hava yaklaşırken uçmaktan çok, tüneyip konmayı yeğlerler. Arılar da böyle havalardan önce kovanlarından ayrılmazlar.

Hayvanlar, keskin işitme duyularıyla da, gökgürültülü ve şimşekli fırtınaların yaklaşmakta olduklarını insanlardan çok önce algılayabilirler. Örneğin kuşlar, saniyenin 1/10'u kadar dalga boyu olan sesleri duyabilmeleri yanında, bu sesleri içi boş olan telekleriyle de algılayabilirler. Sonuç olarak, havanın bozması ile ilgili pek çok halk deyişi, gök gürültülü şimşekli fırtınalardan önce hayvanların huysuzluklarını belirtir ki, bunların hepsinin temelinde alçak frekanslı ses dalgalarının algılanabilmesi bulunmaktadır.

Bu konudaki örnekler arasında atların huysuzlanmaları, koçların birbirleriyle toslaşmaları, sığır, koyun ve keçilerin yüksek tepelerden inmeye doğru yönelmeleri vardır. Ayrıca böyle durumlarda dağ sıçanlarının, yuva girişlerini ot yığınlarıyla kapattıkları, merkeplerin toplandıkları, kurbağaların telaşı sesler çıkardıkları, kargaşaların daha çok bağırdıkları da bilinir.

Frier, açıklamaları sırasında, "Doğal ki, bir tek genç tayın huysuzlanmasına bakıp da hemen hava tahmini yapılmaz" diyor ve ekliyor: "Halk deyişlerini ve inanışlarını birlikte değerlendirilmesinde, genel düzeyde de olsa hava olayları hakkında bilgi sahibi olmalıyız. İşte ancak bu durumda oldukça güvenilir hava tahminleri yapılabilir."

Öte yandan, North Carolina'nın Ashwille Kenti'ndeki Ulusal İklim Verileri Merkezi'nde hava tahmin uzmanı olarak görev yapan Marjorie McGuirk, hava tahminleriyle ilgili halk deyişlerinin bazılarının doğruluğuna karşın, bazılarının da yanlışlığına dikkat çekiyor. O'na göre bu yanlış sözler, zaman içinde doğruların arasına sızmış olmalıdır.

Bir Kısım deyişler de bilinenleri yinelerler. Örneğin "Açalya çiçeği yapraklarının enine kıvrılmaları, havanın soğuyacağını gösterir." Oysa aslında sıcaklığın düşmesiyle yap-

Gelecek mevsimle ilgili hava tahmininde ne dağ sıçanının gölgesi ne de kaplan kelebeği tırtulının üzerindeki kahverengi çizginin kalınlığı gerçek anlamda ipuçları vermez.

SU ALTINDA KALAN DOĞAL GÜZELLİK

Resimdeki doğal güzellik, artık kimse tarafından görülemeyecek olmasına karşın, yararlı işlevini sürdürecektir. Oymapınar Barajı'nın tüm umudunu oluşturan "Dumanlı Kaynak", Göller Bölgesi'ndeki karstik (erime) boşluklara dolan ve

bütün Toroslarda yaygın olan bu boşluklar boyunca taşınan sularla beslenir. Dünyanın sayılı karstik kaynaklarından olan Dumanlı Kaynak, deniz seviyesinden + 60 kodunda, baraj gövdesinden (üst seviye) 120 m. aşağıdadır. Debisi 50 m³/sn olan kaynak, şu anda tümüyle su altında; ancak çalışmasını sürdürüyor.

1981 yılında çekilen bu resimde, kaynak üzerinde görülen köprü, Oymapınar Barajı'nın yapımında büyük önem taşıyan bir daha görme-yeceğimiz bu karstik kaynağımızın büyüklüğü hakkında fikir oluşturmaya, sanınız yardımcı olacaktır.

Jeo Yük. Müh. Cemil EVİRGEN

rakların gözenekleri büzüldüğünde, bizler de çoktan kışkık elbiselerimizi giyip sobalarımızı, kaloriferimizi yakmış oluruz.

Gelecek mevsimin havasını, halk deyişlerine, inanışlarına göre kestirmenin güvenilir olmadığına hemen bütün hava tahmin uzmanları birleşiyorlar. Kaplan keleşbeği tırtılının üzerindeki kahverengi çizginin kalınlığı, kışın ne kadar sert geçeceği hakkında ip ucu vermez. Aynı şekilde "Dağ sıçanı gölgesine" bakıp da, soğuk havaların bir kaç hafta daha süreceğinin kestirmek de olası değildir. Ne var ki, kuzey yarım küresindeki ülkelerin hemen tümünde bunu belirten ve birbirlerine çok benzeyen deyişler vardır. Bu "Dağ sıçanı Günü" deyişi, her halde Hristiyanların 2 Şubat'a rastlayan-

ve ailelerin kışkık yiyecek/yakacak stoklarının yarlandığı varsayılan "Candlemas" yortularından çıkmış olması gerekir;

*"Candlemas yortusudur bu gelip çatan,
Odunlukta olmalı yarı kışkık odun,
Samanlıkta olmalı yarı kışkık saman!"*

DISCOVER'dan çev: Melih ÖLÇER

Dünyada değişiklik yapmakta başarılı olanlar, değişikliğe kendilerinden başlayanlardır.

G.B. SHAW